
ĮVADINIS ŽODIS

Nuo 2005 m. Klaipėdos universitete rudens pradžioje rengiamos konferencijos, skirtos krikščionybės raidos – ir ne tik Lietuvos vakarinės dalies – problematikai. Labai dažnai pasitelkiamas ir lyginamasis požiūris į analogiškas tendencijas Europoje. Pirmoji konferencija, įvykusi dar 2005 m. spalio 6–7 dienomis, buvo skirta krikščioniškosios tradicijos raidai, pagrindinį dėmesį telkiant į pamaldumą ir atlaidus. Nepaisant to, kad šių renginių tematika keičiasi, vis dėlto mokslininkų pranešimuose dėmesys tradicijai vienokiu ar kitokiu kampu nuolat išlieka kiekvienais metais. Ši aplinkybė, formuojant naują „Acta Historica Universitatis Klaipedensis“ numerį, leido dar kartą atkreipti tyrinėtojų dėmesį į kintančias tradicijos prasmes. Didžiausias dėmesys šiame tome buvo telkiamas į vėlyvųjų viduramžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų krikščioniškojo kasdienio gyvenimo turinį, kuris, veikiamas sudėtingų konfesionalizacinių procesų, patyrė stiprių pokyčių. Jų, ir ypač vykusių Baltijos jūros rytiniame regione, tyrimai kol kas dar problemiški – nėra nuosekliau atlikta atskirų temų empirinė analizė. Tad formuojant leidinį reikėjo atsižvelgti į būdingos šiam regionui ilgalaikės minties poveikio aspektą, derinant jį su atidžia atskirų atvejų analize. Dėl šios priežasties neatsitiktinai į rinkinį įtraukti darbai, skirti vėlyvųjų viduramžių teologo Jono Dunso Škoto (Duns Scot) mokymo įtakoms Lietuvos pranciškonų gyvenimui (kun. dr. S. Bytautas OFM). Ši tematika, atsižvelgiant į šios vienuolijos aktyvią veiklą Lietuvoje, yra labai aktuali. Kol kas dar sunku tiksliau apibendrinti krikščionybės poveikio intensyvumą LDK ankstyvaisiais naujaisiais laikais. Nemažą dėmesį čia reikia skirti dar ir atskiriems Lietuvos vyskupijų ganytojams, kurių biografijoms naudojamosi senuoju istoriografijos įdirbiu, tačiau labai dažnai neatkreipiamas dėmesys į kartais jau vien logikos diktuojamą būtinybę atsargiai vertinti nusistovėjusią faktografiją. Žemaičių vyskupo Martyno III biografijos detalėms ir veiklai yra skirta S. C. Rowello analizė. Net du straipsniai skirti Prūsijos Kunigaikštystės konfesiniam gyvenimui. E. Miltakio pateiktoje analizėje atkreipiamas dėmesys į antiliuteronišką dominikono S. Grunau, istoriografijoje apibūdina mo labiau kronikininku, gyvenusio XV–XVI a. sandūroje, Vokiečių ordino valstybės, virstančios pasaulietine kunigaikštyste, teritorijoje, veiklą. D. Elertas, naudodamasis šaltiniais, pabandė per Martyno Mažvydo pavyzdį pažvelgti į evangelikų kunigo aprūpinimo klausimą. LDK problematiką reprezentuoja labiau pasaulietinio gyvenimo kontaktai su įvairiu krikščioniškojo gyvenimo poveikiu ir tradicijos tąsa. J. Skurdauskienė straipsnyje koncentruojasi į evangelikų žemėvaldos klostymosi tendencijas, atkreipia dėmesį, kad šiame procese galima įžvelgti ir komunikacijos su aktyvesniais prekybiniais centrais svarbą. R. Subotkevičienės straipsnis skirtas vėlyvųjų viduramžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų metu vykusiai transformacijai nuo piligriminių kelionių į šventas vietas per akademinės išvykas į bajorijos išvykas, turinčias didžiąją dalimi pasaulietinį turinį (*peregrinatio majores, peregrinatio academica*, kavalierių turai). Viduramžiais ir ankstyvaisiais naujaisiais laikais LDK besiformavusiai heraldikos, jos krikščioniškosios tradicijos įtakai dabartiniam gyvenimui skirtas G. Jasiūnienės straipsnis. Kiek labiau nuo krikščionybės raidos tematikos yra nutolęs R. Kazlausko straipsnis. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad savo esme religinių *teokratijos* ir *hierokratijos* sąvokų antikinio politinio turinio analizė naudinga nagrinėjant ir krikščioniškojo pasaulio politinį gyvenimą. Tai leidžia kiek kitaip pažvelgti ir į viduramžių bei ankstyvųjų naujųjų laikų politinį gyvenimą.

Leidinyje publikuojami šaltiniai šį kartą yra skirti Prūsijos Kunigaikštystės XVI–XVII a. gyvenimui. Juos leidiniui parengė D. Barasa ir D. Elertas.

„Acta Historica Universitatis Klaipedensis“ tradiciškai išlaiko Recenzijų bei Mokslinio gyvenimo skyrius. Išsamių apžvalgų ir pastabų pirmojoje rubrikoje sulaukė 2010 m. išleista D. Sikorskio monografija (recenzijos autorius M. Ščavinskas) ir 2012 m. pasirodžiusi A. Bachtino knyga (recenzijos autorius D. Elertas), skirtos Prūsijos tematikai. Be to, M. Ščavinskas recenzavo ir 2013 m. Vokietijoje išleistą, Kryžiaus misijoms skirtą, H. Kampo bei M. Krokerio redaguotą leidinį. Nuolatine „Acta Historica Universitatis Klaipedensis“ rubrika jau yra tapusi mokslinio gyvenimo apžvalga, kurioje pristatomos apgintos disertacijos, įvykusios konferencijos. Čia ypač reikėtų išskirti du E. Bacevičiaus straipsnius, skirtus dviem sukaktims. Viena jų skirta Nidos muziejui, kuris buvo pradėtas kurti dar XX a. 3-iajame dešimtmetyje ir suvaidino labai svarbų ne tik kraštotyrynį, bet ir mokslinį vaidmenį. Antras straipsnis skirtas Hansui Woedei, minint 30 m. mirties sukaktį.

PREFACE

Since Autumn 2005 conferences have been held in Klaipėda University on the topic of the development of Christian life and culture in western Lithuanian and beyond. Frequently a comparative approach has been adopted to analyse analogous tendencies in other parts of Europe. The first conference was held on 6-7 October 2005 and concentrated on devotion and wakes. Even though the specific theme of these meetings changes, every year various aspects of Christian tradition are examined. This volume of AHUK continues this approach. This volume devotes most attention to aspects of every-day life in Christian Lithuania in the late Middle Ages and Early Modern Period, which was affected by the apparently complex process of ‘confessionalisation’ and its inherent transformations. The study of confessionalisation in the eastern Baltic region is still problematic. There are no empirical studies of individual topics. This volume contains material dealing with long-term changes in thought in particular cases. This includes attention to the influence of Scotism on Lithuanian Franciscan life (Fr S. Bytautas OFM). This is a very relevant topic. It is difficult to assess the intensity of Christian influence on early-modern Lithuanian society. Here considerable attention is paid to the work of individual bishops and existing scholarly accounts of their activities, which sometimes do not bear up to analysis of the source base, as we can see in a new study of the career of Bishop Martin III of Medininkai (S.C. Rowell). Two articles deal with religious life in the Duchy of Prussia: E. Miltakis analyses the anti-Lutheran activities of the Dominican friar and historian Simon Grunau, who is traditionally viewed simply as a chronicler living during the transformation of the Deutschesordenstaat into a secular Lutheran duchy of Prussia at the turn of the fifteenth and sixteenth centuries. D. Elertas uses rarely-read primary sources with reference to Martynas Mažvydas to analyse the ways in which Lutheran clergy maintained their daily lives. Studies of the Grand Duchy of Lithuania here involve secular contacts with the varied impact of Christian life and traditional continuity. J. Skurdauskienė concentrates on tendencies in the consolidation of landholdings of immigrant Lutheran gentry in Žemaitija and links between manors and established water and road routes. R. Subotkevičienė examines late-mediaeval and early-modern pilgrimages to holy sites during the grands tours of gentry students peregrinationes majores, peregrinatio academica). The influence of late-mediaeval and early-modern heraldry and its Christian traditions on modern life is analysed by G. Jasiūnienė. R. Kazlauskas moves away somewhat from the subject of Christian development. In essence he analyses the classical political content of theocratic and hierocratic concepts, which were relevant to Christian secular politics. The sources published in this volume, as edited by D. Barasa and D. Elertas deal with life in the Duchy of Prussia during the sixteenth and seventeenth centuries. AHUK traditionally reports on publications and academic conferences and dissertations. In this case M. Ščavinskas reviews D. Sikorski’s 2010 Prussian monograph and the German crusade volume edited by H. Kamp and W. Kroker (2013). D. Elertas reviews A. Bachtin’s 2012 book. E. Bacevičius reports on two anniversaries, viz. that of the Nida Museum, founded in the 1920s with its traditions of local history and academic study, and the thirtieth anniversary of the death of Hans Woede.